

معرفی جلگه چم کلان

احمد لطفی - مدرس دانشگاه پیام نور بدره

مقدمه

چم کلان نام جلگه ای سرسبز و خرم است که در ساحل جنوبی رودخانه سیمره و در پنج کیلومتری شمال و شمال غربی شهرستان دره شهر وجود دارد. این جلگه ی زیبا پنج روستا را در وجود خود شکل داده است که نام روستاها از شرق به غرب جلگه عبارتند از:

۱- روستای غلام آباد (سوره مهری/سوره میری)

۲- روستای دلفان آباد (یوسفوندها و یارکه ها)

۳- روستای جعفر آباد (ده عجم میر)

۴- روستای سرور آباد

۵- روستای الیاس آباد

وجه تسمیه چم کلان

۱- چم کلان را باید زمینهای پست حاصلخیزی که یکطرف آن آب و طرف دیگر توسط تپه هایی متوسط آن را در برگرفته اند، تعریف نمود که این چم به علت بزرگ بودنش، آن را چم کلان یا چم بزرگ می نامند.

۲- این چم چون دارای آثار باستانی و سکونت گاه افراد و طوایف بزرگی در تاریخ بوده است و درویش عبدعلی لریستانی هم در سال ۶۴۵ ه.ق به حوادثی در آن پرداخته است و گروهی از طایفه چم کلانی در روستای «وراینه» نیاوند زندگی می کنند و شاید از بومیان قدیم این جلگه بوده اند و سالها پیش برای کمک رسانی به کریم خان به آنجا رفته باشند و شاید هم سوره میری یا دلفان بوده اند که مستلزم انجام تحقیقی جداگانه است.

آثار و ابنیه تاریخی جلگه چم کلان

آنچه از روایات سینه به سینه و مشاهدات عینی بر می آید، در شرق جلگه چم کلان، منطقه و مزرعه ای به نام دم سنگر وجود دارد که این منطقه در بالای تپه ای ماهوتی و خاک رس خالص قرار دارد، دارای خندق و آرایش امنیتی مجهز بوه اند که هم دفاع از قلعه شکر زن اصفهانی الاصل خسرو پرویز و هم دفاع از حمله روم و تهاجم و شبیخون سردار متمرّد ساسانی یعنی بهرام چوبین میباشد که آن ها نقش نگهبانی امنیت برای پل چم نمشت، قلاع و آثار آن طرف آب و کلاً حفاظت از جلگه و پل و منطقه سیمره را به عهده داشته اند. در تپه های جنوبی جلگه چم کلان قلعه زینل حدافل مربوط به سیصد سال اخیر است که کلانترها مباشران و نمایندگان والی پشتکوه و توشمال محمد رحیم کرد، که محمد رحیم توشمال اصالتاً از اعراب حنانه (چنانه) بوده اند و جدش به خاطر محبت توشمال باپیر، به مقام توشمالی رسیدند و در زمان حسن خان والی مباشر و صاحب اختیار سیمره محمد رحیم بود و چهار قدرت جزء هم وجودداشت، کلانترها - کولیوندها - قیاسوندها و حسنوندهای خدایی، البته در دل کولیوند اولادهای کرمعلی و قیاسوندها و سوره میری ها همه با طوایف زیر مجموعه یک

قدرت، حسنوندهای خدایی هم یکی و کلانترهای پیش پا و مسئول قرق و وابسته به محمد رحیم کرد هم وجود داشتند. البته کلانترها به دامدارها سخت می گرفتند و خودشان هم دارای اختلاف بودند و برای سهم قدرت و مکنت افرادی از همدیگر را کشتند. بعدها با حضور و اجاره داری ملک صیمره، میرها و ایلش زینی وند، بر اکثر نقاط دره شهر دست یافتند ولی کولیوندها که نقاط وابسته خود را خالصه جات می دانستند و برخی از بزرگان شان مبارزه و شکایت ها کردند ولی ملک آباء و اجدادی خود را به کسی ندادند و رعیت مستقیم کسی نشدند حتی برخی از آن ها در این راستا کشته شدند از جمله کدخدا هادی مهدوی و رستم مقصودی برادر عیسی مقصودی کولیوند را میتوان نام برد.

میرها و زینی وندها به سر کردگی میر تیمور، زیرکانه به سیمره می آید و با پیشنهاد اجاره بیشتر، ملک سیمره و جایگاهی که کلانترها نفوذ داشتند را اجاره می نمایند در بدو ورود حسنوندهای خدایی و اقوام و هم پیمانانشان با میرها درگیر می شوند و یکی از آن ها به نام مه قاسم (محمد قاسم) کشته می شود، به رسم روزگار چون حسنوندها در اثر دفاع فردی هم کشته می شود، میرها برای ورود به سیمره مصمم می شوند اجاره داری و دستخط والی حسینقلی خان و پسرش غلامرضا خان را هم دارند کم کم نفوذ می کنند و اکثر منطقه بجز سرزمین کولیوندها را تصاحب و نفوذ با نفوذان قبلی را کاهش و یا از بین می برند و با امحاء برخی از امکانات مثل سنگ قبرها و قباله های معتبر مثل بدست آوردن قباله سرخه میری ها منطقه سیمره بجز سرزمین کولیوندها کاملاً در زیر چتر نفوذ خود قرار می دهند. ابتدا کاملاً در خدمت والیان به وظیفه اجاره داری مبادرت می ورزیدند، ولی با روی کار آمدن رضا شاه و کمک به رضا شاه در متواری شدن والی اکثر منطقه سیمره به میر غلام نوه میر تیمور می رسد و در اختلاف فرهنگی و عقیدتی که بین میر میرزا معروف به میرزا محمد و افرادی از پسر عموهای غلام که از او تبعیت می کردند با برنامه نظامی رضا شاه و افرادی که بر سرکار آمده بودند مخالفت کردند. نهایت میرغلام که بخشدار و حاکم سیمره بود، با دولت رضاشاهی همکاری کرد و عمویش میرزا محمد و عده ای از طوایف میر، زینی وند، بیرانوند، سگوند، حسنوند و ... را به ورامین و ساوه و حواشی خراسان تبعید نمود. در این بین سوره میری ها هم که قباله شان از دست رفته بود، برای دلجویی از آن ها میر غلام و برادر زاده اش اسدالله پوراشرف، شرق زمین های جلگه چم کلان را به آن ها داده و حق آبه هم از سیکان برایشان جدا می کند ولی در عوض تنگه دره شهر، ملک دارونه و زمینهای حواشی کل یزید و وره زرد ارمو را برای همیشه از دست می دهند.

قلعه زینل که روزگاری در آن نبض زندگی و دژ دفاعی در مقابل طرهان بود و برخی رجال پشتکوه و حکومت مرکزی در آن رفت و آمد داشتند با ورود میر، کاملاً از رونق افتاد و الان فقط آثاری جزیی از آن در جنوب روستای الیاس آباد باقی مانده است. تپه های جنوب جلگه چم کلان دارای آثار باستانی و محل زندگی بوده اند و طبق برخی اشعار در زمان جنگ شاه سلیمان و کردها با اتابک حسام الدین خلیل که بعدها درویشی به نام عبدعلی لرستانی در سال ۶۴۵ ه.ق نوشته، چم کلان را صاحب سکنه ذکر کرده است. مهمترین آثار تاریخی جلگه چم کلان، منطقه انبار کهنه است که در هزار سال پیش هم دارای حیات اجتماعی و فرهنگی بوده است و پایگاه حکومتی قبل از قلعه زینل بوده است. انبار کهنه در حدود سیصد سال پیش تا ورود میرها به سیمره رونق

داشته و مالیات و اجاره دولت مرکزی و والیان پشتکوه و پیشکوه از آن بهره می بردند. در زمان قاجاریه کدخدا جعفر سوره میری رئیس انبار کهنه بوده و وی سگ های آموزش دیده ای از طرف حکومت داشت که در نگهبانی انبارها و تنبیه متجاوزان و دزدان، از آن سگ های خطرناک استفاده می کرد. در این جلگه آسیاب های آبی در انبار کهنه که بین دو روستای غلام آباد و دلفان آباد واقع شده بود، از رونق خاصی برخوردار بودند. در روستای سرور آباد نیز آسیاب آبی وجود داشته است. از دهه چهل به بعد روستای غلام آباد به همت کدخدا علی مقصودی آسیاب جدید آوردند و در دهه شصت به این طرف عبدالعلی ابن علی منصور ابن طهماسبعلی ابن کدخداعوضعلی دارای آسیاب یا مکینه برقی شده و آن را در روستای غلام آباد به راه انداختند.

طوایف ساکن جلگه چم کلان

۱- ساکنان روستای الیاس آباد

در این روستا خانوارهایی از طوایف زیر در این روستا زندگی می کرده اند و برخی از آنها الان در سطح شهر زندگی می نمایند.

الف) طایفه سگوند رحیم خانی

ب) طایفه سیاه سیاه حسنوند

ج) طایفه میر

۲- ساکنان روستای سرور آباد

الف) افرادی از طایفه میر

ب) افرادی از طایفه حسنوند (تیره گیا) معروف به چرچی

ج) افرادی از طایفه دلفان (تیره یارکه و دوسکه)

د) افرادی از طایفه حسنوند (تیره سیاه سیاه)

۳- ساکنان روستای جعفر آباد

الف) افرادی از طایفه چگنی (تیره امیری)

ب) افرادی از طایفه کلهر

ج) افرادی از طایفه کولیوند (تیره هواسعلی)

د) افرادی از طایفه کرمشه (تیره اولا)

ه) افرادی از طایفه میر

۴- ساکنان روستای دلفان آباد

الف) افرادی از طایفه دلفان سرناوه (تیره یارکه)

ب) افرادی از طایفه یوسفوند

ج) افرادی از طایفه مرالوند

د) افرادی از طایفه کولیوند

۵ - ساکنان روستای غلام آباد (سرخه میری)

(الف) افرادی از طایفه سوره میری (تیره نوروزوند)

(ب) افرادی از طایفه کارخانه که همگی خواهرزاده سوره میری بوده اند.

کدخدایان معروف جلگه چم کلان

۱- کدخدا کران زیدی

۲- کدخدا مراد مقصودی

۳- کدخدا بگشیر یاری

۴- کدخدا حسین خان یاری

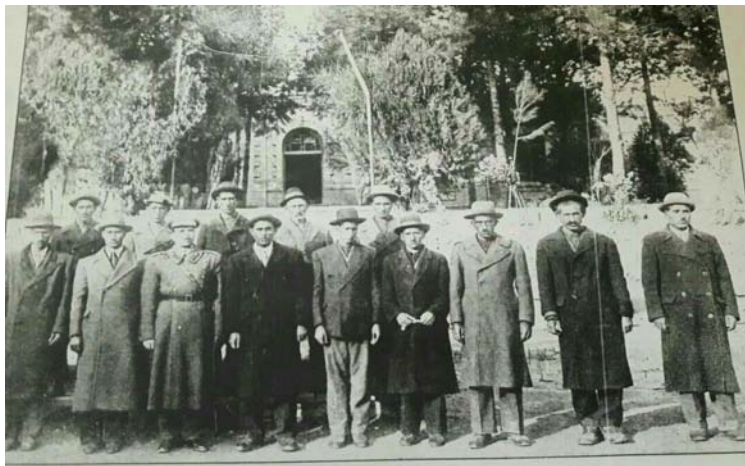
۵- کدخدا علی مقصودی

۶- کدخدا سبز خدایاری

۷- کدخدا رضا نعمتی

۸- کدخدا محمد ولی مقصودی

این کدخداها در رهبری جامعه ی خویش و رفع مشکلات مردم تلاش می کردند. البته کدخداها چون افرادی از جنس فرهنگی جامعه خویش بودند، در حین خدمتگزاری اشتباهات و گاه جانبداری های بی مورد داشته اند ولی در مجموع موجب سربلندی طایفه خود بوده اند. از بین این کدخدایان آن ها که بیشتر در گیر رتق و فتق امور طایفه ایشان بوده اند باید به کدخدا علی مقصودی و کدخدا حسین خان یاری اشاره کرد. کدخدا علی مقصودی اولین کدخدایی است که از شهرستان دره شهر از دست محمد رضا شاه پهلوی در خرم آباد قباله زمین های سیمه را به طور نمادین تحویل گرفت.

شاعران و نویسندگان جلگه چم کلان

در این معرفی کوتاه، از پتانسیل ها و اشخاص فرهنگی در دو دسته کلی قابل طبقه بندی هستند:

(الف) افرادی که دارای سواد دانشگاهی هستند.

(ب) افرادی که سواد حوزوی یا مذهبی و ادبی دارند.

در هر دو طیف افراد زیادی را می توان نام برد ولی ما به چند نفر از هر گروه اکتفا می کنیم. از گروه اول، افراد زیر را می توان نام برد:

۱- دکتر نامدار یوسفوند

۲- مرحوم هاشم بابا علی

۳- اکبر شریفی نیا

۴- فرشاد محمدزاده

۵- دکتر یاسر لطفی

افرادی که از گروه دوم می توان نام برد، عبارتند از:

۱- مرحوم عجم میر

۲- مرحوم حجه الاسلام شیخ هادی رحیمی صیمره ای

۳- خلیل رحیمی

۴- کدخدا سبز خدایاری

البته این جلگه افراد زیادی از آن ها در ادارات و نهادهای انقلابی فعالیت کرده و می نمایند که به علت تعداد نسبتاً زیاد باسواد و تحصیلکرده، نام بردن همه آنها ممکن نیست ولی تشریح و ذکر افرادی که می بایست ذکر شود و نگارنده حضور ذهن نداشته است، بیان و تذکر آن ها از جانب خوانندگان این مختصر، مزید امتنان خواهد بود.

انسان شناسی جلگه چم کلان

مردم این جلگه همانند مردم شریف و شهید پرور شهرستان دره شهر شیعه دوازده امامی می باشند و در مشاغل کشاورزی و خدماتی و دامداری و اشتغال در نهادها و ادارات مختلف دره شهر و شهرها و استان های مختلف کشور سرگرم فعالیت و خدمت هستند. آن ها محصولاتی مانند برنج، گندم، خیار، بامیه و ... کشت می نمایند. روستاهای سرور آباد و دلفان آباد و غلام آباد دارای مسجد می باشند. زمین های جلگه چم کلان بوسیله نهر سیکان و رودخانه سیمره و موتور های آبی و پمپاژهایی که در ساحل رودخانه نصب کرده اند، زمینهای آبی شده اند. وضع اقتصادی مردم جلگه خیلی خوب است البته آسیبی که آنرا تهدید می کند، اعتیاد به سیگار و کمی هم تریاک است. بچه ها و جوانها با دنیای مجازی آشنایند. عده ای هم گاوداری و پرورش ماهی دارند. در مراسم شادی و شیون با هم تشریک مساعی دارند هر آبادی ای یک جوب یا یک و نیم جوب سهم حق آبه از نهر سیکان و چشمه های جلگه چم کلان مورد استفاده و بهره برداری قرار می دهند.

کدخداها در آستی دادن مردم و رفع مشکلات تا آنجایی که در توان فکری و عملی داشتند، به مردم جلگه کمک می رساندند. آبادی های جلگه، در هنگام نشاء و شالیکاری به هم کمک می نمایند و از شیر و سایر فرآورده های دامی بهره می برند. مراجعه به مرکز خرید لوازم زندگی و خریدن برخی خوراکی ها را در شهرستان دره شهر انجام می دهند. برخی روستاها شبیه دلفان آباد دارای نانوائی هستند. تعدادی از خانواده ها نیز خودشان نان درست می کنند. ازدواج ها بیشتر در سطح منطقه انجام می شود. در این روستاها مراودات در اکثر زمینه های

اقتصادی، اجتماعی، سیاسی و فرهنگی وجود دارد. دلفان آباد مدرسه راهنمایی دارد و چهار تا از روستاها دبستان دارند.

شهیدان جلگه چم کلان

سخن در وصف شهیدان که بالاترین درجه در نزد خدا را کسب کرده است، برای نگارنده بسیار مشکل است. زمانی که دشمنان با جلو انداختن صدام حسین تکیتی تجاوز و جنگی را بر ما تحمیل کردند، مردم ایران زمین در هر شهر و روستا و عشیره ای، عده ای به خط اول جبهه های حق علیه باطل شتافتند و به تعبیر حضرت امام خمینی (ره) در آن شرایط از زمان فرمودند: «جنگ در راس امور است» و البته تمام ظرفیت های کشور برای دفاع از آن بسیج گردید. بنابراین شهرستان دره شهر و روستاهای آن نیز چه در جبهه ها و چه در پشت جبهه ها فعالیت و همکاری و همیاری خود را آغاز نمودند. متد نگارنده نگاه میدانی است و اگر بحثی از قلم افتاده است، قطعاً علم و اطلاع نداشته است و قصد و غرضی عمدی در کار نبوده و چنانچه دوستان نظر روشنگر داشته باشند، پیشاپیش از آنها تقدیر و تشکر می شود.

شهیدان جلگه چم کلان تا آنجا که نگارنده می داند سه نفر می باشند:

۱- شهید خسرو یاری

۲- شهید کریم ابراهیمی

۳- شهید مسعود خانلری

ویژگی این سه شهید نوجوانی آن ها بود که در راه عشق به اسلام و امام خمینی (ره) و کشور عزیز و سربلند ایران عاشقانه به نبرد با متجاوزان و بعثیان کافر پرداختند و در این مبارزه ی حق علیه باطل جان شیرین خود را از دست دادند و به مقام عظمای شهادت رسیدند. نگارنده افتخار خدمتگزاری آنها را در زمان تحصیل شان همراه سایر همکاران فرهنگی به عهده داشته است. خداوند روح شان را شاد و درجه شان را متعالی بگرداند.